

Zpětná účinnost § 4 vl. nař. č. 89/1935 o nevylučitelnosti hromadných smluv.

I.

Nejvyšší soud v rozhodnutí čj. Rv. II. 951/1935 z 27. II. 1936 (v tomto časopise pod čís. 2035) řešil otázku, »zda zásada vslovená v § 4 vl. nař. č. 89/1935 Sb. z. a n. se vztahuje také na služební poměry, založené platně již před jeho účinností, pokud za platnosti ještě trvají a od které doby«. K otázce odpověděl v tom smyslu, že »zákaz sjednávání jednotlivých smluv zkracujících mzdové nároky zaměstnance ve srovnání s nároky příslušejícími mu podle hromadné smlouvy pracovní«, vyjádřený v ustanovení § 4 cit. nař., se vztahuje »jen na to, že se nesmějí v budoucnu sjednávat smlouvy jím nedovolené, nikoliv na to, že nesmí platiti ani jednotlivá smlouva, která již dříve upravila mzdové nároky zaměstnance nevýhodněji«. Jinými slovy, že platnost individuálních ujednání o nižší (oproti hromadné smlouvě) mzdě (platu), uzavřená před 30. dubnem 1936, nebyla ustanovením § 4 cit. nař. dotčena. V tomto rozsahu řeší tedy nejvyšší soud otázku zpětné účinnosti cit. § 4 negativně. Je třeba tu konstatovati, že otázka a odpověď se zcela nekryjí; otázka je širší odpovědi. Nejv. soud se táže, zda § 4 se vztahuje na služební poměry, založené před 30. dubnem 1935, a odpovídá, že § 4 nezasahuje individuální ujednání uzavřená před 30. dubnem 1936. Je proto třeba omeziti pro naši úvahu, kterou věnujeme cit. rozhodnutí nejv. soudu, otázku danou nejvyšším soudem na otázku po tom, zda a pokud se cit. § 4 vztahuje na individuální ujednání, uzavřená před 30. dubnem 1936. Otázka nejv. soudu je širší o rozdíl mezi »služebním poměrem založeným před 30. dubnem 1935« a »služební smlouvou uzavřenou před 30. dubnem 1935. Nebudeme proto k otázkám z tohoto rozdílu vyplývajícím v naší úvaze přihlížeti.

Nejvyšší soud pro svoje stanovisko v podstatě uvádí pouze ten argument, že vl. nař. č. 89/1935 nemá výslovného ustanovení o zpětné účinnosti a proto že má místo § 5 obec. zák. obč., podle kterého, »pokud zákon nemá výslovného ustanovení o zpětné účinnosti, nedotýká se právních poměrů založených v době před jeho účinností a nemá vlivu na práva a povinnosti z těchto právních poměrů vyplývající, třebas v době jeho účinnosti ještě trvají«. (1) V dalším argumentuje nejv. soud doslovem (2) vládního nařízení, účelem jeho (5); dále uvádí ja-

ko důvod, že »již z povahy zákazu plyne, že se týká něčeho, co v budoucnosti se nesmí státi« (3) a v souvislosti s tím argumentuje doslovem druhé věty cit. § 4 (4); nejobširněji však rozvádí důvod účelu.

II.

Tímto rozhodnutím a zejména jeho odůvodněním nejvyšší soud ostře vybočil z dosavadní judikatury o tak zv. nepravém zpětném působení nového zákona (III).

1. V první řadě uplatněný důvod, že vl. nař. č. 89/1935 Sb. z. a n. nemá výslovného ustanovení o zpětné účinnosti, neobstojí ani před dosavadní judikaturou nejv. soudu, ani před naukou a můžeme říci, že tím spíše před textem § 5 obec. zák. obč. Také reprodukce tohoto § 5 v důvodech rozhodnutí není správná. »Gesetze wirken nicht zurück; sie haben daher auf vorhergegangene Handlungen und auf vorher erworbene Rechte keinen Einfluss«; to je text, kterého třeba se při výkladu držeti. Z tohoto textu ani nauka a ani dosavadní judikatura nejv. soudu nevyvozovala, že by jedině výslovné ustanovení mohlo proti § 5 obec. zák. obč. založiti nepravé zpětné působení. Bylo by třeba — když již nejv. soud — toto tvrzení do odůvodnění vložil, aby je také odůvodnil a zejména, aby se vypořádal s předcházející svou (důsledně opačnou) judikaturou a také s naukou. Takto však nezůstává z tohoto důvodu více než jen tvrzení.

2. Doslov vl. nař. č. 89/1935, t. j. snad konečná ustanovení (§ 6), může býti argumentem právě tak málo jako tvrzení nejv. soudu, uvedené pod č. 1. Při použití tohoto důvodu mohl by býti vykladatel práv jedině, kdyby přinesl odůvodnění pro názor, že bez výslovného ustanovení není nepravého zpětného působení.

3. »Povaha zákazu« není nikterak taková, že by se zákaz musil týkati pouze toho, »co v budoucnosti se nesmí státi«. Je nejen myslitelným, ale v praxi se často vyskytující zákaz účinků právního jednání, uskutečněného před účinností právního předpisu, nastalých v době panství tohoto nového právního předpisu. Většina případů nepravého zpětného působení je takovými zákazy, které se týkají právě právních jednání dřívějších. »Povaha zákazu« tedy nám nemůže v předmětné otázce ničeho říci. A když ano, tedy by spíše mluvila pro stanovisko opačné, jak bude uvedeno níže.

4. V souvislosti s tím nejv. soud dále uvádí, že druhá věta § 4 obsahuje »sankci« na porušení zákazu obsaženého ve větě první, že však »nenahrazuje obsah smlouvy dříve již dovolené a platně sjednané jiným obsahem«.

Nezdá se nám, že by použití slova »sankce« mohlo v této věci zjednatí jasno, když důvody blíže neobjasňují, co touto »sankcí« rozumějí a jaký jest tedy její obsah. Naproti tomu však nelze si připouštětí pochyb o tom, že druhá věta právě nahrazuje obsah smlouvy sjednané ustanovením, které pro případ skutkové podstaty první věty věta druhá § 4 výslovně stanoví. Jde právě přec o otázku, zda nahrazuje také obsah »dříve již« sjednaných smluv. Ta slova »dříve již dovolené a platně sjednané« si vykladač jen přidal, ale nevysvětlil, proč právě dříve již dovolené a platně sjednané smlouvy druhá věta nenahrazuje jiným obsahem, kdežto počínajíc 30. dubnem sjednané ano. Že tímto způsobem nelze přinést řešení, plyne z této úvahy: Věta druhá obsahuje nikoli jeden, nýbrž dva výslovné předpisy. Prvním z nich prohlašuje odporující ustanovení za nulitní («která jsou z toho důvodu neplatná»), druhým pak upravuje následky této nulity, a to tak, že nulitní ustanovení nahrazuje ustanovením hromadné smlouvy. Tím však opět není pro naši otázku ničeho řečeno. Neboť to je právě smysl nepravého zpětného působení kogentních norem v oblasti obligačního práva, že obligace založená dřívějším jednáním spravuje se za panství nového zákona jeho předpisy.

5. Argumentaci účelem nařízení č. 89/1935 potkal týž osud, kterým z velké části trpí všechny účelové argumentace, t. j. že se nedrží toho, co vyjadřuje »ratio legis« a že se pouští do všeobecných úvah hospodářských a sociálně politických. V nich mají zcela volně pole obhájci obou názorů. Toto pole však nepřísluší právníckému výkladu, ale úvahám politickým či hospodářským. K vývodům důvodů rozhodnutí chceme poznamenati jen toto: Úvaha uvedená na začátku důvodů, pokud ji nejv. soud uvádí k dovození platnosti vl. nař. č. 89/1935, nemá pro naši otázku významu. Tvrzení o účelu uvedené v závěru důvodů je pak nesprávné. V první řadě nelze se odvolávati na vl. nař. č. 118/1934, ježto jím se pouze prodlužuje platnost hromadných smluv, ale vůbec se jím otázka nevylučitelnosti hromadných smluv neřeší. Účel vl. nař. č. 118/1934 a také §§ 1—2 nař. čís. 89/1935 jest spatřovati nikoli ve snaze zabrániti snižování mezd individuálními smlouvami (neboť tyto předpisy nezakazují ujednání nižších mezd), nýbrž jedině ve snaze udržeti dosavadní hromadné smlouvy. V podstatě tentýž účel sledují předpisy § 2 vl. nař.

č. 118/34 a § 3 č. 89/35. Přípustností odchýlných individuálních úmluv se týká teprve § 4 nař. č. 89/1935; vl. nař. č. 118/1934 nemá odpovídajícího předpisu. Účel tohoto předpisu (§ 4) jest pak v tom, aby hromadným smlouvám byla zjednána (co do jejich mzdové části) nevylučitelnost, což sociálně politicky má míti ten účel, aby hromadnou smlouvou byla vskutku upravována životní míra zaměstnanců podle hromadných smluv, když v důsledku mimořádných hospodářských poměrů nabývalo ujednávání odchýlných úmluv povážlivého rozsahu. A v tomto smyslu opravdu bylo »úmyslem zákonodárcovým« zvýšení mezd již dříve dojednaných a netřeba tedy ani zákonodárce brániti proti podezření a odmítati »podkládati úmysl zákonodárcův«. V tom je právě věc, že zaměstnavatel neměl pro svůj hospodářský podnik do budoucnosti s nižší mzdou počítati, když byl vázán hromadnou smlouvou.

Nerovnost mezi výší mezd a platů, která odmítnutím zpětné účinnosti vznikne, nebylo by možno jen tak snadno »při vhodných k tomu pro obě strany příležitostech« odstraniti, neboť těchto »vhodných« příležitostí je pohříchu pranepatrně. Očekávání, že se tak stane »dobrovolně«, nesvědčí o znalosti hospodářského života a zejména dnešního jeho stavu. »Důvěra v platný právní řád« pak žádá naopak úplný respekt vůči mzdovým sazbám hromadných smluv, respekt vůči právnímu řádu i respekt vůči vlastní dosavadní judikatuře o zpětném působení právních předpisů.

III.

Nejvyšší soud zabýval se dosud zpětným působením právního předpisu v 31 rozhodnutích, uveřejněných ve sbírce Vážného. Máme na mysli tato rozhodnutí: 1767, 2163, 2213, 2240, 2513, 2804, 3260, 3450, 3893, 4277, 4314, 4394, 5309, 5766, 6220, 8463, 9264, 10923, 11854, 11976, 12606, 12666, 12805, 12827, 12923, 13022, 13118, 13163, 13301, 13707, 13942. Z nich je třeba vyloučiti rozhodnutí týkající se předpisů procesních (zásada § 5) obec. zák. obč. nevztahuje se na předpisy práva formálního): 1767/22, 2163/23, 2240/23, 3893/24, 12666/33, 12827/33, 13707/34. Ze zbývajících jest třeba vyloučiti, ježto se týkají případů, ve kterých jest zpětné působení upraveno zvláštním předpisem, nebo protože se netýkají obligačních poměrů, či posléze, ježto nejde o zpětné působení, tato rozhodnutí: 2213/23, 2513/23, 2804/23, 3893/24, 5766/26, 8463/28, 11976/32, 12606/33, 12923/33, 13118/33, 13942/34. Nepřihlížíme také k rozhodnutím týkajícím se zákona č. 4/1931 Sb. z. a n. (Váž. obč. 10923/31, 11845/32 a 12805/33).

(Pokračování.)